

Tradicijska glazba i glazbe svijeta u nastavi glazbene kulture

Hodalić, Dominik

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:709876>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

DOMINIK HODALIĆ

**TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA U
NASTAVI GLAZBENE KULTURE**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Osijek, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA	2
2.1. TRADICIJSKA GLAZBA U HRVATSKOJ.....	2
2.1.1. Panonska folklorna zona.....	2
2.1.2. Dinarska folklorna zona.....	5
2.1.3. Jadranska folklorna zona.....	6
2.2. TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA U EUROPI.....	8
2.3. TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA U IZVANEUROPSKIM DRŽAVAMA	10
2.3.1. Afrika.....	10
2.3.2. Australija.....	14
2.3.3. Sjeverna Amerika.....	15
2.3.4. Indija.....	16
2.3.5. Kina.....	17
3. UPOZNAVANJE TRADICIJSKE GLAZBE I GLAZBE SVIJETA U NASTAVI GLAZBE	18
3.1. TRADICIJSKA GLAZBA, GLAZBE SVIJETA I INTERKULTURALNI ODGOJ U NASTAVI GLAZBE.....	19
3.2. TRADICIJSKA GLAZBA, GLAZBE SVIJETA I INTERKULTURALNI ODGOJ U NASTAVI GLAZBENE KULTURE U ODNOSU NA VAŽEĆI KURIKULUM.....	22
3.2.1. Četvrti razred – tradicijska glazba u vlastitoj sredini (lokalnoj zajednici).....	23
3.2.1.1. Podravina.....	23
3.2.2. Peti razred – tradicijska glazba užeg zavičajnog područja.....	24
3.2.2.1. Međimurje.....	24
3.2.3. Šesti razred – tradicijska glazba šireg zavičajnog područja i glazba jedne manjinske kulture.....	25

3.2.3.1. Dalmacija i Zagora.....	25
3.2.3.2. Gradišćanski Hrvati	26
3.2.4. Sedmi razred – europska tradicijska glazba i glazbe svijeta	26
3.2.4.1. Portugal	27
3.2.4.2. Španjolska	27
3.2.5. Osmi razred – tradicijska glazba i glazbe svijeta geografski udaljenijih naroda/kultura	28
3.2.5.1. Azija.....	28
3.2.5.2. Sjeverna Amerika	29
4. ZAKLJUČAK.....	31
5. LITERATURA	32
6. POPIS SLIKA.....	35

Sažetak

Tradicijska glazba i glazbe svijeta u nastavi Glazbene kulture

Tradicijska glazba zastupljena je među svim narodima svijeta. Svaki narod ima svoju jedinstvenu tradiciju koju prezentira uz pomoć glazbe. Tradicijska glazba je u prošlosti, kao i danas, služila u svrhu zabave, ali je bila i dio različitih rituala. U ovom se radu proučava tradicijska glazba naroda svijeta i Hrvatske te kakav je utjecaj imala u svakodnevnom životu. Nijedan narod nema samo jednu vrstu tradicijske glazbe. Također, različitost glazbe ovisi o podneblju, o geografskom području i o povijesti određene regije. Ovaj rad se bavi tematikom tradicijske glazbe i glazbe svijeta u nastavi Glazbene kulture od 4. do 8. razreda koja je sadržaj nastave u *Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije* (MZO, 2019). Upoznavanje glazbe vlastite kulture i glazbi svijeta pruža mogućnost za interkulturalni odgoj. Također, prikazane su metodičke obrade nastavnih sati, a koje su vezane uz odgojno-obrazovne ishode, koji se odnose na tradicijsku glazbu i glazbe svijeta, a navedeni su u važećem *Kurikulumu* (MZO, 2019). Ovaj rad služi kao poticaj učiteljima Glazbene kulture za osmišljavanje nastavnih sati na temu tradicijske glazbe i glazba svijeta.

Ključne riječi: tradicijska glazba Hrvatske, glazbe svijeta, interkulturalni odgoj u nastavi glazbe, nastava Glazbene kulture.

Abstract

Traditional music and world music in the Music Culture class

Traditional music is represented among all the nations of the world. Each nation has its own unique tradition which is represented through music. Traditional music was, and still is, a source of entertainment, but it was also part of various rituals. This thesis examines the traditional music of the nations of the world and Croatia and the influence it has had on everyday life. Each nation has different types of traditional music. That diversity depends on the climate, geographical area, and history of a specific region. This thesis deals with the subject of traditional music and world music in the teaching of Music from the 4th to the 8th grade, which is the content of the teaching regarding the Curriculum of the school subject Music for primary schools, and musical art for gymnasiums (MZO, 2019). Getting to know the music of one's own culture and the music of the world provides an opportunity for intercultural education. The teaching methodology regarding the educational outcomes related to traditional music and world music is also shown and is listed in the current Curriculum (MZO, 2019). This thesis serves as an incentive for Music teachers to design lessons on the theme of traditional music and world music.

Keywords: traditional music of Croatia, world music, intercultural education in teaching Music, Music Education.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ Dominik Hodalić _____ potvrđujem da je moj _____ završni _____ rad
diplomski/završni

pod naslovom _____ *Tradicijska glazba i glazbe svijeta u nastavi Glazbene kulture* _____

te mentorstvom _____ izv. prof. dr. sc. Jasne Šulentić Begić _____

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, _____

Potpis

1. UVOD

Tradicijska glazba je temeljna glazba određenog naroda. Preko nje se upoznaje određena tonska građa, tematika i svrha korištenja glazbe u tradiciji jednog naroda. U prošlosti se prenosila usmenim putem, a u današnje vrijeme tradicijska glazba postala je dio odgojno-obrazovnog sustava. Na taj se način djeca i mladi upoznaju s vlastitom tradicijom i tradicijom drugih kultura i naroda te ujedno stječu interkulturalnu kompetenciju. „Glazba se stoljećima razvijala ispreplitanjem najrazličitijih kultura, što znači da je u samoj svojoj biti interkulturalna umjetnost. Danas je to zamjetno u daleko većoj mjeri. Protokom ljudi i informacija teško će nečija kulturalno „čista“ glazba, pa čak i tradicijska glazba, ostati imuna na utjecaje različitih stilova iz cijeloga svijeta. Stoga je, gledano s pedagoškog aspekta, nastava glazbe idealno područje u kojemu učenici mogu razvijati interkulturalnu kompetenciju“ (Begić i Šulentić Begić, 2019: 141).

U nastavi Glazbene kulture učenici upoznaju tradicijsku glazbu i glazbe svijeta putem slušanja glazbe i aktivnog muziciranja u okviru triju domena, a one su *Slušanje i upoznavanje glazbe, Izražavanje glazbom i uz glazbu te Glazba u kontekstu* (MZO, 2019). To znači kako se upoznavanje tradicijske glazbe i glazbi svijeta u nastavi glazbe može realizirati pjevanjem pjesama, slušanjem glazbe, razgovorom o glazbi, sviranjem, plesanjem i gledanjem videozapisa.

Tema je ovoga rada tradicijska glazba i glazbe svijeta u nastavi Glazbene kulture. Rad se sastoji od poglavlja o tradicijskoj glazbi i o glazbama svijeta, točnije prikazana je tradicijska glazba u Hrvatskoj s obzirom na folklorne zone, tradicijska glazba i glazbe svijeta u Europi te tradicijska glazba i glazbe svijeta u izvaneuropskim državama. Slijede poglavlja koja se odnose na upoznavanje tradicijske glazbe i glazbe svijeta u nastavi glazbe odnosno na njihovo upoznavanje u svrsi interkulturalnog odgoja u nastavi glazbe. U posljednjem poglavlju prikazane su metodičke obrade nastavnih sati s obzirom na odgojno-obrazovne ishode koji se odnose na tradicijsku glazbu i glazbe svijeta, a navedeni su u važećem *Kurikulumu* (MZO, 2019).

2. TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA

Tradicijska (narodna ili folklorna) glazba je vrsta glazbe koja odražava glazbenu tradiciju (folklor) pojedinoga naroda. Tradicija se u prošlosti prenosila usmenom predajom, tj. s koljena na koljeno, pa tako danas imamo razne običaje utkane u svakodnevicu koji su nastajali stotinama godina. Tradicijska glazba melografskim bilježenjem i notacijom ostaje zapisana za daljnje izvođenje i obradu. Prenosila se kroz ples, pjesmu i instrumente. Veliku ulogu u stvaranju tradicijske glazbe imali su instrumenti koji su bili dostupni u određenom podneblju pa se tako i melodijska linija tradicijskih pjesama prilagođavala mogućnostima pojedinog instrumenta koji bi bio u pratnji. O načinu stvaranja tradicijske glazbe ovisila je i prošlost, ratovi i osvajanje teritorija velikih sila koje su sa sobom donijele svoje običaje, instrumente i kulturu.

Glazbe svijeta također su podložne promjenama i raznim utjecajima. Naime, svaki kontinent ima svoju priču, svoju izvornu tradiciju, ali i kolonizaciju koja je donekle promijenila i sa sobom donijela neke nove mogućnosti, instrumente i kulturnu baštinu odnosno donijela je domorocima velike promjene. Njihova kultura se počela mijenjati, kolonizatori su ih počeli poučavati svojim običajima, nametati im svoju vjeru, svoju glazbu.¹

2.1. TRADICIJSKA GLAZBA U HRVATSKOJ

Tradicijska glazba u Hrvatskoj podijeljena je po folklornim zonama, a unutar folklornih zona nalaze se folklorne regije. Postoje tri folklorne zone, a to su panonska, dinarska i jadranska zona (Čapo Žmegač i sur., 1998 prema Tatai, 2021).

2.1.1. Panonska folklorna zona

Panonska folklorna zona (Slika 1.) obuhvaća sljedeće folklorne regije: Podravina, Zagorje, Međimurje, Moslavina, Prigorje, Pokuplje, Slavonija, Baranja, Bačka, Posavina, Srijem (Čapo Žmegač i sur., 1998 prema Tatai, 2021). Istaknut ćemo karakteristične napjeve, instrumente i plesove za neke od navedenih regija. Tako su posebnost Međimurja jednoglasni

¹ Glazbe svijeta – World Music. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/3253>.

napjevi koji se temelje na srednjovjekovnim ljestvicama (tzv. starocrkveni načini), a od glazbala bordunska citra (Slika 2.), cimbal (Slika 3.) i violina, uz pratnju kojih su se plesali plesovi u paru. Najpoznatiji ples sjeverozapadne i središnje Hrvatske, drmeš, pleše se u parovima ili malim kolima uza svirku gudačkoga sastava zvanoga guci.²

Slika 1. *Panonska zona*³

Slika 2. *Bordunska citra*⁴

Slika 3. *Cimbal*⁵

Za Slavoniju i Baranju karakteristično je plesanje u kolu, praćeno svirkom na gajdama (puhačko glazbalo s mješinom), koje je do 20. st. gotovo u potpunosti potisnula tambura (žičano trzaće glazbalo). Gajde (Slika 4.) se sastoje od mješine, dvocijevne sviraljke klarinetskog tipa (prebiralice) za izvođenje melodije te još jedne dugačke sviraljke (trubnja) koja daje jednoličan zvuk tijekom izvođenja gajdaševe svirke. Kroz cijev u koju se puše (dulac) gajdaš upuhuje zrak

² Hrvatska.eu. Društvo i način života. Tradicijska kultura. Preuzeto s: <https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=48>.

³ Hrvatski folklor. Preuzeto s: <https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>.

⁴ Citre. Preuzeto s: https://dijaski.net/gradivo/gla_ref_citre_01.

⁵ Cimbal. Preuzeto s: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Cimbal>.

u mješinu. Gajdaš zabacuje trubanji preko lijevog ramena. Gajde imaju dva piska u prebiraljci i jedan u bordonu, tj. trubnju. Glazbalo srodno gajdama jesu dude (Slika 5.) koje se sviraju u Podravini. Dude se sastoje od dva komada diplica koje su stavljene u kovanjicu, tj. kutlić, od puhaljke, bordona i mješine koja je napravljena, kao i kod gajdi, od ovčje ili kozje kože, ili od kože psa. U kutliću se nalaze tri piska. Jedan pisak služi za sviranje melodije, drugi za pratnju, a treći za ukrašavanje tonova. U bordonu se nalazi još jedan pisak koji stalno svira jedan ravan ton. Sviranje, kao i kod gajdi, započinje upuhivanjem zraka u mješinu koja se sviraču nalazi ispod lijeve ruke, bordon je prebačen preko lijevog ramena, prebiraljka se drži lijevom i desnom rukom i tako se prstima zatvaraju rupice na prebiraljci. Posebnost sviranja dudu je „titranje“ koje se postiže trešnjom ruke pod kojom je mješina, ritmičkim udaranjem prstima po donjim rupicama svirale ili trešnjom cijelog tijela, tj. poskakivanjem svirača. Zbog toga je i zvuk koji se dobije sviranjem neobičan i specifičan. Glavna je razlika između gajdi i dudu u broju piskova, u svirali i u načinu sviranja (Martinić, 2012 prema Tatai, 2021).

Slika 4. *Gajde*⁶

Slika 5. *Podravske dude*⁷

U 20. stoljeću pojavljuje se instrument tambura koji posve zamjenjuje gajde i dude. Tambura (Slika 6.) je žičani trzalački instrument. Razvila se iz dugovrate lutnje *tanbur*, perzijskoga podrijetla, što su je u jugoistočnu Europu donijeli Osmanlije u 14. i 15. st. Sastoji se od tri dijela: trupa, vrata i glave. Trup se gradi od različitih vrsta drva (javor, šljiva, topola, jablan, lipa i dr.), a na gornjoj dasci (glasnjači) nalazi se jedna veća ili niz manjih rupa (izlaz ili odušak glasa). Dulji vrat s hvataljkom ima niz pribijenih ili omotanih žičanih prečnica kojima se označava mjesto za pritisak prsta i proizvodnju tona određene visine. Na šiljastu ili pužoliku završetku vrata, glavi, nalaze se utaknuti vijci (čivije) kojima se napinju i navijaju žice. Broj

⁶ Povijest.hr. KGZ – Kako se izrađuju gajde? Preuzeto s: <https://povijest.hr/izdrugihizvora/kgz-kako-se-izraduju-gajde/>.

⁷ Podravske širine. Podravske dude – tradicijsko glazbalo. Preuzeto s: <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/3992>.

žica varira od četiri do šest. Tambure se ugađaju dvoglasno, troglasno, četveroglasno ili višeglasno (s dvije do tri žice ugođene unisono) u intervalima od sekunde do kvinte. Žice se trzaju trzalicom izrađenom od drva, ptičjeg pera, roga ili plastike. Trzalicom se udara ili trza u žice. Tambure različite veličine i funkcije nazivaju se dangubica, bisernica, samica, brač, bugarija, berde i dr. Svirači tambure najčešće se za muziciranje udružuju u skupine, od manjih ansambala do tamburaških orkestara s različitim veličinama glazbala.⁸

Slika 6. Vrste tambura s lijeva na desno: D bisernica, E bisernica, brač, bugarija, berda⁹

Bisernica svira glavnu melodiju i ugođena je na najviše tonove. Dionica za bisernicu se piše u prvoj oktavi, a zvučno je za oktavu više. Brač udvaja glavnu melodiju u oktavi niže od bisernice. Notama se piše i čita u realnoj oktavi. Čelo ukrašava i udvaja basovu pratnju. Većinom svira neke pasaže i prelaze koji odgovaraju trenutnom akordu. Notama se piše i svira u realnoj oktavi. Bugarija je akordički i ritmički instrument. Uz berdu daje određeni ritam pjesmi. Svira se istovremeno po svim žicama. Berda je najveći instrument u skupini tambura. Ima ulogu basa u tamburaškom orkestru i sastavu. Zvuči oktavu niže naspram onomu što se piše u notama.

2.1.2. Dinarska folklorna zona

Dinarska folklorna zona (Slika 7.) uključuje Gorski kotar, Liku, Banovinu, Kordun, Žumberak, dalmatinsko zaleđe te područje nastanjeno Hrvatima u zapadnoj, središnjoj i južnoj Bosni i Hercegovini (Čapo Žmegač i sur., 1998 prema Tatai, 2021). U dinarskoj folklornoj zoni karakterističan je poseban način pjevanja, ojkanje, koje se javlja kao pripjev stihu u različitim

⁸ Tambura. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60327>.

⁹ Svijet tambura Katulić. Preuzeto s: <https://www.tambure-katulic.com/>.

vrstama kratkih pjesama koje se nazivaju *rozgalicama*, *vojkavicama* i *treskavicama*. Srodni noviji oblici su *rere* i *gange*. Dulje pripovjedne pjesme s opisom junačkih djela izvodili su pjevači guslari, a svoje su pjevanje pratili svirkom na guslama, gudačkom glazbalu s jednom žicom (Slika 8.). Tipični ples za ovaj kraj je *nijemo kolo*, poznato i kao *vrličko*, *ličko* ili *sinjsko kolo*, koje se izvodi krupnim koracima i poskocima bez instrumentalne pratnje.¹⁰

Slika 7. Dinarska zona¹¹

Slika 8. Gusle¹²

2.1.3. Jadranska folklorna zona

Jadranska folklorna zona (Slika 9.) obuhvaća priobalje i jadranske otoke (Čapo Žmegač i sur., 1998 prema Tatai, 2021). Glavna karakteristika dalmatinske regije je klapsko višeglasno pjevanje. Danas najčešće pjevaju četveroglasno prema voditeljevim uputama. Pjesmu započinje prvi tenor, a potom mu se pridružuju ostali pjevači (Miholić, 2009 prema Tatai, 2021). Pjevanje klapa ponekad prate mandoline i/ili gitare koje pripadaju u žičana trzalačka glazbala. Gitara i mandolina mogle su pratiti i popularne plesove kao što su kvadrilja, šotić ili manfrina. Mandolina (Slika 9.) pripada narodnoj vrsti lutnje. Lutnju su u Španjolsku i Italiju donijeli Arapi i iz nje se u Italiji razvila mandolina, a u Španjolskoj gitara (Leopold, 1995). Mandolina je ime dobila prema svom obliku jer *mandolino* na talijanskom znači mali badem. Ona na hvataljci

¹⁰ Hrvatska.eu. Društvo i način života. Tradicijska kultura. Preuzeto s: <https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=48>.

¹¹ Hrvatski folklor. Preuzeto s: <https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>.

¹² Gajde.com. Gudačka glazbala. Preuzeto s: <https://gajde.com/56-2/gudacka-glazbala/>.

ima pragove kao i gitara, a ugađa se kao violina. Metalne žice poredane su u četiri para, a svaki je par jednako ugođen. U Dalmaciji, duž jadranske obale, u Dubrovačkom primorju, Konavlima, na poluotoku Pelješcu, Mljetu i Lastovu te u hrvatskim krajevima istočne Hercegovine svira se lijerica ili ljerica (Slika 11.). Lijerica je glazbalo koje je iz Grčke s pomorcima došlo u Dubrovačku Republiku, a od tamo se raširila do Hercegovine (Leopold, 1995).

Slika 9. *Jadranska zona*¹³

Slika 10. *Mandolina*¹⁴

Slika 11. *Lijerica*¹⁵

¹³ Hrvatski folklor. Preuzeto s: <https://www.hrvatskifolklor.net/php/foklornezone.php>.

¹⁴ Mandolina. Preuzeto s: <https://hr.izzi.digital/DOS/106/2665.html>.

¹⁵ Lijerica. Preuzeto s: <https://www.invaluable.com/auction-lot/a-19th-century-croatian-lijerica-with-bow-133-c-64b459d992>.

2.2. TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA U EUROPI

Europa je mali kontinent s velikim brojem država i naroda. Svaka europska država, u nekim slučajevima svaka regija ili zajednica unutar države, ima svoju kulturnu baštinu i svoj vlastiti glazbeni stil, no različite tradicije imaju i mnogo toga zajedničkoga.¹⁶ Npr., češka tradicija slična je hrvatskoj tradiciji jer su Hrvati i Česi pripadnici Slavena, tj. naroda koji se doselio u Europu u 5. i 6. stoljeću te stoga djelomice dijele tradicijski glazbeni stil. Slovenska tradicijska glazba jako je slična austrijskoj tradiciji zbog toga što su susjedne države i imale su zajedničku povijest. Povezanost glazbenih stilova uglavnom se dijeli na etničke skupine kao što su Slaveni, Germani i Romani, no postoji i povezanost različitih naroda koji dijele zajedničku granicu. U našu panonsku folklornu zonu dospjela je tambura za koju smo rekli da je perzijskog podrijetla, tj. azijskog. Iako su Hrvatska i Perzija (današnji Iran) udaljene jedna od druge dvije tisuće kilometara, seobom naroda tambura ipak dolazi i u naš kraj.

Najočitija zajednička značajka europskih napjeva jest strofni oblik jer gotovo sve europske tradicijske pjesme imaju istu melodiju u svim strofama.¹⁷ Većina se europske glazbe koristi durskim i molskim tonalitetima te starocrkvenim ljestvicama (dorskom, frigijskom, lidijskom, miksolidijskom, eolskom, lokrijskom i jonskom) i pentatonikom. Skoro sve europske tradicijske pjesme mogu se svrstati pod određeni metar, jedan ili više njih, što znači da su metrične ili polimetrične.¹⁸

U Europi postoje tri vrste pjevanja, a ona su euroazijsko, staroeuropsko i moderno europsko. Karakteristike navedenih pjevanja su:

- *euroazijsko pjevanje* – visoko, oštro i grubo; glazbeni je stil melankoličan i odlikuju ga dugi ukrašeni tonovi
- *staroeuropsko pjevanje* – otvoreno grleno i opušteno pjevanje, jednostavne i višeglasne pjesme
- *moderni stil pjevanja* – predstavlja način pjevanja novijega datuma koji je vjerojatno rezultat utjecaja gradskih sredina na seoske sredine; uključuje balade i lirske ljubavne pjesme, solističke izvedbe, a u pjesmama je veći naglasak na tekstu nego na glazbi.¹⁹

¹⁶ Tradicijska glazbena baština Europe. Preuzeto s: <https://hr.izzi.digital/DOS/2386/3249.html>.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto.

Što se tiče karakterističnih europskih plesova, načina pjevanja, tj. pjesama te stilova istaknut ćemo *fado*, *jodlanje*, *sevdalinku* i *čardaš*.

Fado je portugalski glazbeni stil čiji se najstariji usmeni tragovi mogu pratiti do početka 19. stoljeća, a vjerojatno je postojao i mnogo ranije. Danas se smatra vrstom pjesme koja može govoriti o bilo kojoj tematici, ali mora pratiti zadanu tradicionalnu strukturu. Popularno shvaćanje fada jest to da ga karakteriziraju tužne melodije i tekstovi, često o moru ili životu siromaha i prožet je osjećajem melankolije.²⁰

Jodlanje je stil pjevanja kojeg karakteriziraju ponavljanje i brze promjene visine tona. Naziv dolazi od njemačke riječi *jodeln*, koja znači koristiti se slogom *jo*. Navedena vokalna tehnika koristi se širom svijeta, ali je dugo bila ruralna tradicija alpskoga dijela Europe. Postala je popularna tridesetih godina 19. st. i povezuje se sa Švicarskom, Austrijom i južnom Njemačkom. U Skandinaviji postoji vrsta jodlanja zvana *kulning* ili *laling* kao forma signalne pjesme, tj. način prenošenja poruka na velike udaljenosti u planinskim krajevima.²¹

Sevdalinka je tradicijski glazbeni stil Bosne i Hercegovine i sastavni dio bošnjačke kulture, a karakterizira ju spor ili umjeren tempo i izuzetno osjećajne melodije. Sevdalinke su pune emocija i tradicionalno se pjevaju vrlo strastveno. Tradicionalne sevdalinke ženske su pjesme koje govore o ljubavi i čežnji, neispunjenoj i nesretnoj ljubavi, neke pjevaju o žudnji za voljenom osobom, a neke imaju i komične elemente. Ritam glazbe i tempo podliježu ritmu teksta. Nekada su se pjevale bez instrumentalne pratnje, no suvremene sevdalinke prate manji ansambli koji su sastavljeni od harmonike, violine, gitare ili srodnoga tržaćeg glazbala, flaute ili klarineta, berde i bubnja.²²

Čardaš je mađarski tradicijski ples i sastoji se od polaganog, melankolično-patetičnog uvodnoga plesa muškaraca (*lassú*) te brzog, temperamentnog plesa parova u 2/4 ili 4/4 mjeri (*friss, frisska*) s izrazitim ritmičkim naglascima.²³

²⁰ Fado. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18834>.

²¹ Tradicijska glazbena baština Europe. Preuzeto s: <https://hr.izzi.digital/DOS/2386/3249.html>.

²² Isto.

²³ Čardaš. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13182>.

2.3. TRADICIJSKA GLAZBA I GLAZBE SVIJETA U IZVANEUROPSKIM DRŽAVAMA

Spajanjem različitih glazbi, tj. izvorne tradicijske izvaneuropske i zapadnoeuropske glazbe, nastaju glazbe svijeta odnosno nastaju razni glazbeni stilovi kao što su afrička glazba, islamska glazba, indijska glazba, kineska glazba itd.²⁴ U tekstu koji slijedi prikazat ćemo tradicijsku glazbu, tj. glazbe svijeta s nekih od kontinenata.

2.3.1. Afrika

Afrika je tradicijski i kulturno vrlo bogat i raznolik kontinent. Osim što je raznovrsna, kultura Afrike je i vrlo stara. Također, glazba Afrike usko je povezana s religijom odnosno korištena je u različitim ritualima i vjerskim obredima. Osim religijske uloge, glazba se koristila i u prenošenju plemenskih priča i mitova, ali i kao sredstvo zabave i plesa.²⁵ Izvedbe afričke glazbe su interaktivne i često uključuju sve prisutne, tj. izvođače i publiku. Također, kao i svaka druga tradicijska glazba, i afrička glazba imala je svoju funkciju. Stoga, postoje radne pjesme, pjesme za porode, vjenčanja, lov, političke aktivnosti, tjeranje zlih duhova, zahvale dobrim duhovima, mrtvima i precima. Niti jedna od ovih vrsta glazbi se ne izvodi izvan svog konteksta i vrlo često svaka ima i svoj ples.²⁶

Ritam je osnova afričke glazbe i čini njezinu najvažniju sastavnicu pa zato kažemo da je afrička glazba izrazito ritmična. Istodobnim izvođenjem kompleksnih ritmova nastaje ritamsko višeglasje vrlo tipično za afričku glazbu.²⁷

Glazbeni oblici afričke glazbe grade se na principu ponavljanja, tj. dok većina svirača u ansamblu ponavlja svoj ritamski ili melodijski obrazac, jedan izvođač improvizira. Improvizacija je česta i svirači se tijekom sviranja izmjenjuju u njoj, a navedena se karakteristika afričke glazbe prenijela u *bebop*-a, tj. *jazz*.²⁸

²⁴ Glazbe svijeta – World Music. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/3253>.

²⁵ Afrička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11287?sourceblock=153333>.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

²⁸ Isto.

U Africi postoje vrlo izražene i bogate vokalne tradicije. Melodije su često višeglasne i glasovi se kreću u paralelnim tercama, kvartama ili kvintama. Alikvotno pjevanje je tehnika pjevanja pri kojoj pjevač izvodi osnovni, duboki ton, dok ustima pojačava i manipulira njegovim alikvotima – nizom viših i tiših tonova koji mu daju zvukovnu boju – te na taj način pjeva višeglasno. Takva se tehnika pjevanja u Africi susreće samo u tradiciji naroda Thembu Xhosa iz južne Afrike i naziva se *umngqokolo*.²⁹

Postoje dvije osnovne vrste afričke glazbe:

- *sjevernoafrička* – pod izravnim utjecajem islamske glazbe i religije
- *podсахarska* – smatra se izvornom afričkom glazbom.³⁰

Što se instrumenata tiče, bubanj je asocijacija za afričku glazbu. Raznovrsnost oblika, veličina, načina sviranja bubnjeva pružaju bogatstvo zvuka afričkog kontinenta koji je izvršio utjecaj na glazbe diljem svijeta.³¹ *Talking drum* (ili bubanj koji govori) (Slika 12.) podrijetlom je iz zapadne Afrike i ima oblik pješčanog sata čije su dvije membrane međusobno povezane konopcem. Svirač tijekom izvedbe rukom pritišće konopce i tako mijenja zategnutost membrana te posljedično mijenja i visinu tona. Ime je dobio upravo zbog svojeg promjenjivog tona, koji zvuči poput ljudskog glasa.³² *Djembe* (Slika 13.) je podrijetlom iz zapadne Afrike i ima oblik pokala koji se svira rukama. Ime mu dolazi od raznih lokalnih jezika, a u prijevodu znači “okupimo se zajedno u miru”.³³ *Bougarabouili* (Slika 14.) je podrijetlom iz Senegala i to je bubanj s jednostrukom membranom koji se vrlo često svira u setu od tri ili četiri glazbala.³⁴

²⁹ Afrička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11287?sourceblock=153333>.

³⁰ Isto.

³¹ Isto.

³² Isto.

³³ Isto.

³⁴ Isto.

Slika 12. *Talking drum*³⁵

Slika 13. *Djembe*³⁶

Slika 14. *Bougarabouili*³⁷

Melodijske su udaraljke također uobičajene u Africi i međusobno su vrlo slične. *Kora* (Slika 15.) je žičano glazbalo izrađeno od polovice velike tikve prekrivene kravljom kožom i dugačkog drvenog vrata i ima 21 žicu u dva niza. Podrijetlom je iz naroda Malinka u zapadnoj Africi.³⁸ *Ennanga* (Slika 16.) je afrička harfa iz Ugande i izrađena je od jednog komada drveta sa sedam ili osam žica. Uglavnom služi kao pratnja pjevanju.³⁹ *Ngoni* (Slika 17.) je podrijetlom iz zapadne Afrike i to je trzaće glazbalo izrađeno od drveta i kože. Smatra se da je predak *banjo-a* u Sjevernoj Americi.⁴⁰

³⁵ Talking drum. Preuzeto s: <https://www.amazon.com/Overseas-Connection-African-Talking-Drum/dp/B001MSAJVE>.

³⁶ Djembe. Preuzeto s: <https://www.glazbena-kutija.hr/meinl-padj4-l-g-african-djembe-en-gb>.

³⁷ Bougarabouili. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/72916>.

³⁸ Afrička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11287?sourceblock=153333>.

³⁹ Isto.

⁴⁰ Isto.

Slika 15. *Kora*⁴¹

Slika 16. *Ennanga*⁴²

U Africi postoje i takozvani *thumb pianos* (palčani klaviri), a to su jedinstvena trzaća glazbala koje se sviraju isključivo palčevima. Najpoznatije takvo glazbalo je *mbira* (Slika 18.), a inačice tog glazbala postoje diljem kontinenta s raznim lokalnim nazivima. U osnovi se sastoje od drvenog postolja na koje je pričvršćen set metalnih pločica različitih dužina.⁴³

Slika 17. *Ngoni*⁴⁴

Slika 18. *Mbira*⁴⁵

⁴¹ Kora. Preuzeto s: <https://www.africandrumming.com.au/product/professional-kora-akosua/>.

⁴² Ennanga. Preuzeto s: https://mimo-international.com/mimo/detailstatic.aspx?RSC_BASE=IFD&RSC_DOCID=MINIM_UK_43994&TITLE=/ennanga.

⁴³ Afrička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11287?sourceblock=153333>.

⁴⁴ Africa Heartwood Project. Preuzeto s: <https://africaheartwoodproject.org/product/paragon-jeli-ngoni/>.

⁴⁵ Mbira. Preuzeto s: <https://jumadrums.com/en/mbira-dza-vadzimu-medium-in-g-brown/>.

2.3.2. Australija

U Australiji su prije dolaska Britanaca obitavala plemena od kojih su najpoznatiji Aboridžini. Kao sve plemenske zajednice glazbu su koristili u ritualne odnosno religijske svrhe i kao sredstvo za zabavu. Prenosili su ju usmenim putem te je izvorna aboridžinska glazbena kultura uglavnom zaboravljena. Ono što je sačuvano i postalo simbolom australske tradicijske glazbe je vrlo jednostavno i neobično glazbalo, a to je *didžeridu*.⁴⁶ *Didžeridu* (Slika 19.) je jedno od najstarijih glazbala svijeta i sastoji se od dugačke cijevi bez rupica. Izrađuje se od eukaliptusa. Tradicijski ga sviraju samo muškarci i to u raznim ritualnim slavljinama te kao pratnju pjevanju. *Clapstick* (Slika 20.) je glazbalo iz porodice udaraljki koje je vrlo često pratnja plesu i pjevanju.⁴⁷

Slika 19. *Didžeridu*⁴⁸

Slika 20. *Clapstick*⁴⁹

Australska glazba, osim aboridžinske, uključuje i englesku, škotsku i irsku tradicijsku glazbu koju su sa sobom donijeli kolonijalisti. Pod njihovim utjecajem u 19. stoljeću nastao je sasvim novi zvuk Australije, tzv. *bush song*. *Bush song* je spoj poezije i glazbe koji dočarava život i krajolik australske divljine (*bush*). Pjesme često pričaju priče o avanturama i pritom se koristi kolonijalni dijalekt. Pojavile su se već pri prvom doseljavanju Europljana koji su bili zatvorenici te su njihove pjesme govorile o surovosti i teškoćama zatvorskog života. Većim dijelom svoje povijesti *bush pjesme* su se prenosile usmenim putem. Tek su pojedine zapisane krajem 19. stoljeća. Stoga, određene pjesme postoje u raznim izvedbama i glazbenim obradama.

⁴⁶ Australska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11293?sourceblock=153341>.

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ *Didžeridu*. Preuzeto s: <https://www.muzy.lt/lt/12214-bambukinis-ispuestas-didzeridu-terre.html>.

⁴⁹ *Clapstick*. Preuzeto s: <https://www.teaching.com.au/product/MW01>.

Bush song izvodio je *bush band* koji se sastoji od vokala te glazbala poput violine, harmonike, gitare, benda, mandoline, bush basa, kontrabasa, lagerfona, flaute i bodhrana.⁵⁰

2.3.3. Sjeverna Amerika

Pjevanje uz pratnju udaraljki najčešći je oblik muziciranja sjevernoameričkih domorodaca. Vokalni izričaji povezani su s tekstom, prigodom, ali i društvenim kontekstom. Tekstovi pjesama su na narodnom jeziku, a teme su raznovrsne, od religijskih do ljubavnih i povijesnih. Vrlo često mogu se čuti samo vokali bez značenja koji obilježavaju početak ili kraj nekog dijela pjesme ili same pjesme. Glazba je također usko povezana s plesom, posebno u obredima. Pojedini dijelovi obreda su tajni i njima smiju prisustvovati samo pojedinci važni za njegovo održavanje. Međutim, dijelove obreda sjevernoamerički domoroci izvode u javnosti kako bi približili svoju kulturu ostalim narodima s kojima obitavaju. Jedan od takvih je i *hoop* ples plemena Navaho. Jedinstveno glazbalo jugozapada Sjedinjenih Američkih Država je *tsii'edo'a'tl* (Slika 21.), vrsta gudaćeg glazbala čiji naziv na jeziku plemena Apači znači *drvo koje pjeva*.⁵¹ Vokalna tradicija Inuita, naroda koji nastanjuje arktički dio Sjeverne Amerike, pjesme su koje se izvode u duetu na način da su pjevačice okrenute jedna prema drugoj, postavljene jako blizu. One se nadmeću koja će duže pjevati. Grleno pjevanje je bila ženska vrsta zabave dok su muškarci bili u lovu.⁵²

Slika 21. *Tsii'edo'a'tl*⁵³

⁵⁰ Australaska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11293?sourceblock=153341>.

⁵¹ Sjevernoamerička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11294?sourceblock=153343>.

⁵² Isto.

⁵³ *Tsii'edo'a'tl*. Preuzeto s: <https://edgardocivallero.medium.com/tsiiedo-a-tl-4d7027d3a61b>.

2.3.4. Indija

Osnovni princip gradnje melodije indijske glazbe temelji se na sustavu *raga*. Postoji oko 200 osnovnih raga, svaka sa svojom jedinstvenom kombinacijom tonova, pravilima i osjećajima uz koje se povezuju. Izvođač odabire ragu unutar koje će improvizirati svoje melodije te ju povezati s vlastitim identitetom i osobnošću. Indijska tradicijska glazba je jednoglasna (monofona) i često glazbala oponašaju vokalni stil pjevača, s učestalim *glissandima* i bogatim melodijskim ukrasima. Najraširenija su žičana glazbala raznih oblika i veličina. *Sitar* (Slika 22.) je najpoznatije žičano glazbalo Indije koje se koristi u hinduističkoj klasičnoj glazbi. Naziv je dobilo prema perzijskom glazbalu *setar*, a prvi put se spominje u 16. stoljeću. Osim žičanih glazbala, udaraljke su vrlo raširene. Najpoznatiji je bubanj zvan *tabla* (Slika 23.).⁵⁴

Slika 22. *Sitar*⁵⁵

Slika 23. *Tabla*⁵⁶

⁵⁴ Indijska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11289?sourceblock=153337>.

⁵⁵ Sitar. Preuzeto s: <https://www.indiamart.com/proddetail/professional-high-quality-sound-7-main-string-musical-instrument-acoustic-sitar-23237423662.html>.

⁵⁶ Tabla. Preuzeto s: <https://www.indiamart.com/proddetail/wooden-dholak-17748525530.html>.

2.3.5. Kina

Kineska glazba jedna je od najstarijih glazbenih tradicija na svijetu. Kinezi su imali razvijenu glazbenu kulturu već u doba *Dinastije Zhou* (12. stoljeće prije Krista), ali se podaci o kineskoj glazbi mogu pratiti unatrag do 18. stoljeća prije Krista. U drevnoj Kini glazba je predstavljala mnogo više od zabave i užitka. Kinezi su smatrali da je glazba povezana s harmonijom svemira i da je ključna za sklad i dugovječnost države. Prepoznatljiva je po zvuku pentatonske ljestvice. Tradicijska glazbala u Kini svrstavaju se u nekoliko skupina prema materijalu od kojeg su izrađena (koža, tikva, bambus, drvo, svila, zemlja/glina, metal i kamen). Prema načinu sviranja, možemo ih podijeliti na gudaća i trzaća glazbala, drvene puhače i udaraljke.⁵⁷

Guan, *guanzi* ili *houguan* (Slika 24.) je puhaće glazbalo s dvostrukim jezičcem nježnog i toplog tona. U drevnoj Kini svrstavalo se u glazbala od bambusa. Najpoznatija kineska udaraljka je *gong* (Slika 25.). Rasprostranjen je diljem istočne i jugoistočne Azije, a prepoznatljiv je ne samo po izgledu, već i po zvuku. Svoje korijene vuče još iz brončanog doba, oko 3500 godina prije Krista. U klasičnoj zapadnoeuropskoj glazbi pojavio se u 18. stoljeću kao dio simfonijskog orkestra. Tradicijski se kineska glazba pjeva visokim, piskutavim glasom.⁵⁸

Slika 24. *Guan*⁵⁹

Slika 25. *Gong*⁶⁰

⁵⁷ Kineska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11290?sourceblock=153338>.

⁵⁸ Isto.

⁵⁹ Guan. Preuzeto s: <https://www.freemansauction.com/auction/lot/457-unusual-chinese-zitan-paktong-mounted-guanzi-flute-and-box/?lot=438932&sd=1>.

⁶⁰ Gong. Preuzeto s: <https://tierrazen.com/en/products/gong-sobremesa-15-cm>.

3. UPOZNAVANJE TRADICIJSKE GLAZBE I GLAZBE SVIJETA U NASTAVI GLAZBE

Tradicijska glazba uvedena je u školu u obliku tradicijske pjesme u 18. stoljeću. Tada se škola odvojila od Crkve. U Hrvatskoj je tradicijska pjesma zastupljena u školi tek od početka 20. stoljeća. Do početka Drugog svjetskog rata nastavu u školama je obilježilo pjevanje tradicijskih napjeva po sluhu. Tradicijska glazba u školu je ušla sa svrhom razvijanja i njegovanja nacionalne svijesti. Važna karakteristika je da je većina tih pjesama bila namijenjena djeci (dječje pjesmice) upravo iz razloga da bi se djecu odgajalo kroz glazbu. Te pjesmice su bile lako pamtljive, jednostavne i melodijski nezahtjevne (Rojko, 2012). Sam Palmić (2013) analizom pjesama u nastavnim programima za Glazbenu kulturu u razrednoj nastavi od 1948. do 2006. godine prikazuje zastupljenost hrvatskih tradicijskih pjesama i kako su se one znatno povećale tijekom godina. Uz hrvatsku tradicijsku glazbu povećala se zastupljenost i tradicijskih pjesama drugih naroda, tj. glazbe svijeta.

Dobrota i Blašković (2014) navode da se osnovna filozofija poučavanja glazba svijeta temelji na pitanjima i promišljanjima o smislenosti života. Stoga Palmer (2008 prema Dobrota i Blašković, 2014) smatra kako je važno pratiti imperitive prema kojima nastaje glazba i prema kojima se oblikuje, a to su:

1. imperativ okruženja (geografski, meteorološki i topografski uvjeti utječu na glazbeno ponašanje, npr. materijali iz okruženja služe kao instrumenti...)
2. lokalni (javni) zajednički imperativ (način života i političke strukture mogu utjecati na putove razvoja glazbe)
3. psihofizički imperativ (račva se u dva smjera, a to su fiziološke karakteristike ljudi: visina, težina, oblik usta, dužina udova, kapacitet pluća... i osobnost: sklonosti, učenje, mogućnosti...).

3.1. TRADICIJSKA GLAZBA, GLAZBE SVIJETA I INTERKULTURALNI ODGOJ U NASTAVI GLAZBE

„Glazba se stoljećima razvijala ispreplitanjem najrazličitijih kultura, što znači da je, u samoj svojoj biti, interkulturalna umjetnost. Danas je to zamjetno u daleko većoj mjeri. Protokom ljudi i informacija teško će nečija kulturalno „čista“ glazba, pa čak i tradicijska glazba, ostati imuna na utjecaje različitih stilova iz cijeloga svijeta. Stoga je, gledano s pedagoškog aspekta, nastava glazbe idealno područje u kojemu učenici mogu razvijati interkulturalnu kompetenciju“ (Begić i Šulentić Begić, 2019: 141). Dobrota (2016) navodi da se od šezdesetih godina 20. stoljeća pojavilo nekoliko pristupa integraciji etničkih sadržaja u nastavne sadržaje osnovnih i srednjih škola te visokoškolskih institucija. Banks (1989 prema Dobrota, 2016) govori o četiri takva pristupa koji se tijekom nastavnog procesa često miješaju i nadopunjuju, a oni su *kontribucijski pristup*, *etnički aditivni pristup*, *transformativni pristup* i *pristup donošenja odluka i društvenog djelovanja*. Značajke navedenih pristupa su sljedeće:

- *kontribucijski pristup* – fokusira se „na veličanje heroja, praznika i različitih kulturnih elemenata, a obično se svodi na trivijaliziranje etničkih kultura, proučavanje njihove egzotičnosti te ojačavanje različitih stereotipa. Pomoću takvog pristupa učenici i studenti ne mogu shvatiti različite etničke kulture kao potpune i dinamične cjeline“ (Banks, 1989 prema Dobrota, 2016: 210).
- *etnički aditivni pristup* – „temelji se na implementiranju sadržaja, pojmova, tema i perspektiva u nastavni program bez promjene njihove temeljne strukture, ciljeva i karakteristika, odnosno bez restrukturiranja nastavnog programa. Njegov je glavni nedostatak u tome što ne osigurava učenicima i studentima promatranje društva iz različitih kultura i etničkih perspektiva kako bi shvatili načine na koji su povijesti i kulture pripadnika različitih etničkih, kulturnih i religijskih skupina neraskidivo povezani“ (Banks, 1989 prema Dobrota, 2016: 210).
- *transformativni pristup* – „znatno se razlikuje od prva dva pristupa budući da mijenja temeljne pretpostavke nastavnog plana i programa te omogućuje učenicima i studentima promatranje različitih fenomena iz različitih etničkih perspektiva i stajališta“ (Banks, 1989 prema Dobrota, 2016: 210).
- *pristup donošenja odluka i društvenog djelovanja* – „uključuje elemente *transformativnog pristupa*, ali dodaje komponente koje zahtijevaju od učenika i studenata donošenje odluka i djelovanje u vezi s konceptima, idejama ili problemima

koji se proučavaju u nastavi. Glavni je cilj ovoga pristupa naučiti učenike razmišljati i donositi odluke, obogatiti ih te im pomoći u usvajanju osjećaja političke efikasnosti“ (Banks, 1989 prema Dobrota, 2016: 210).

U razdoblju od 1968. do 1990. stvara se i filozofski temelj interkulturalnoga glazbenog obrazovanja. Palmer (1975 prema Dobrota, 2016) smješta interkulturalno glazbeno obrazovanje u kontekst estetskog, tj. smatra kako se sva glazba: 1) treba gledati na način da je lijepa bez obzira na njezino kulturno podrijetlo; 2) treba ju proučavati zbog njezinih umjetničkih vrijednosti) odgoja, a što je bila generalno prihvaćena filozofija glazbenog obrazovanja u tom razdoblju. Interkulturalno glazbeno obrazovanje počinje prihvaćati globalnu perspektivu unutar koje se glazba promatra kao izvedba, kao ljudska internalizacija, a glazbeno iskustvo kao nešto univerzalno, fundamentalno i čovjeku nužno (Dobrota, 2012 prema Dobrota 2016).

„Tradicijska kultura, a posebno tradicijska glazba, u multikulturalnom društvu pokreće nove smjerove u formiranju stavova i odnosa prema drugačijim kulturama. Tradicijska glazba sudjeluje u konstrukciji identiteta, po svojoj prirodi pokreće komunikaciju i interakciju, neformalnim jezikom angažira sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa prema shvaćanju, prihvaćanju, razumijevanju, poštovanju, vrednovanju, bez predrasuda prema bilo kojoj različitosti među kulturama“ (Drandić, 2010: 95). Naime, „glazbena fleksibilnost uključuje lakše razumijevanje novih glazba i njihovih elemenata, što se reflektira na lakše poimanje vlastite glazbe“ (Anderson i Cambell, 2011 prema Dobrota, i Blašković, 2014: 303). „Prednosti interkulturalizma u nastavi Glazbene kulture su: istraživanje glazba svijeta, poticanje interkulturalnog i interakcijskog razumijevanja, upoznavanje glazba svijeta, širenje slušalačkog iskustva, osvještavanje postojanja raznolikosti, otkrivanje novih glazbenih konstrukcija kojima se prepoznaju specifičnosti i logika svake glazbe, razvija se veća glazbena fleksibilnost prema drugim glazbama, tzv. polimuzikalnost“ (Dobrota i Blašković, 2014: 303). Begić i Šulentić Begić (2018) navode da upoznavanje glazbenih izričaja brojnih kultura sa svih kontinenata obogaćuje učenikove spoznaje, njegov pogled na svijet i omogućuje mu potpunije sagledavanje i razumijevanje drugih kultura i ljudi koji im pripadaju, ali i kulture kojoj sam pripada. Učenik će moći razlikovati glazbu pojedinih kontinenata, primjerice, glazba Afrike je jasno uočljiva od glazbe ostalih kontinenata zbog upotrebe udaraljki u svim pjesmama, to jest udaraljke imaju najvažniju ulogu u izvođenju tradicijskih pjesama. Uz udaraljke karakterističan je ritmičan ples. Upravo zato nastava glazbe učenika priprema za uspješno razvijanje kroz opću kulturu karakteristika naroda diljem svijeta. Treba naglasiti da interkulturalni glazbeni odgoj i

obrazovanje ne podrazumijevaju samo proučavanje inozemne glazbe. Oni uključuju i proučavanje drugih kultura u cjelini (Begić i Šulentić Begić, 2018). „Ako bismo učenike izložili samo glazbi, oni bi propustili druge sastavnice određene kulture kao što su ples, drama, odjeća, hrana, povijest i običaji“ (Weidknecht, 2009 prema Begić i Šulentić Begić, 2018: 152).

Proces uključivanja interkulturalizma u nastavu Glazbene kulture može se realizirati pjevanjem pjesmica, sviranjem specifičnih instrumenata, izradom instrumenata, improvizacijom uz pokret i ples te fokusirano slušanje. Takvi sadržaji pogodni su i za korelacijske postupke (Dobrota i Blašković, 2014). Begić i Šulentić Begić (2018) navode da među aktivnostima interkulturalnog sadržaja koje se koriste na nastavi, najzastupljeniji su slušanje glazbe, pjevanje pjesama, razgovor o glazbi, sviranje, plesanje i gledanje videozapisa.

Nethsinghe (2012 prema Begić i Šulentić Begić, 2018) ističe da je, bez obzira na metode ili materijale, ključni čimbenik interkulturalne nastave glazbe upravo učitelj. Stoga Begić i Šulentić Begić (2018) navode da je u procesu interkulturalnoga glazbenog odgoja i obrazovanja presudna uloga nastavnika. Drummond (2010 prema Begić i Šulentić Begić, 2018) opisuje brižnog i savjesnog učitelja glazbe kao onog koji je otvoren prema svim vrstama glazbe, koji pokazuje ozbiljan interes za učenikova iskustva i potrebe u pogledu znanja o vlastitim i drugim glazbenim kulturama. On također pokazuje spremnost za balansiranje između novoga, globalnog pristupa nastavi glazbe i tradicionalne nastave.

3.2. TRADICIJSKA GLAZBA, GLAZBE SVIJETA I INTERKULTURALNI ODGOJ U NASTAVI GLAZBENE KULTURE U ODNOSU NA VAŽEĆI KURIKULUM

Interkulturalni odgoj u nastavi Glazbene kulture kao zadano načelo počeo se primjenjivati stupanjem na snagu dokumenta pod nazivom *Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije* (MZO, 2019). Naime, tim dokumentom uvodi se *interkulturalno načelo* koje glasi: „upoznavanjem glazbe vlastite kulture i glazbi svijeta učenici razvijaju svijest o različitim, ali jednako vrijednim pojedincima, narodima, kulturama, religijama i običajima“ (MZO, 2019: 2). Da je navedeni dokument prema kojem se treba odvijati nastava Glazbene kulture u skladu s navedenim načelom, iščitava se i iz jednog od odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja jer se u učenika želi „razviti kulturno razumijevanje i interkulturalne kompetencije putem izgrađivanja odnosa prema vlastitoj i otvorenog pristupa prema drugim glazbenim kulturama“ (MZO, 2019: 3).

U nastavi Glazbene kulture učenici upoznaju tradicijsku glazbu i glazbe svijeta putem slušanja glazbe i aktivnog muziciranja u okviru triju domena, a one su *Slušanje i upoznavanje glazbe, Izražavanje glazbom i uz glazbu* te *Glazba u kontekstu*.

Domena A – Slušanje i upoznavanje glazbe: „Učenici aktivnim slušanjem glazbe upoznaju glazbu različitih vrsta, stilova, pravaca žanrova. Stječu znanja o glazbeno-izražajnim sastavnicama i različitim razinama organizacije glazbenog dijela te doživljavaju, upoznavaju, razumiju i uče vrednovati glazbu“ (MZO, 2019: 4).

Domena B – Izražavanje glazbom i uz glazbu: „U njezinu okviru učenici pjevaju, sviraju, igraju glazbene igre, stvaraju i pokreću se uz glazbu. Te im aktivnosti omogućuju cjelovit doživljaj glazbe te razvoj glazbenih sposobnosti i kreativnosti. Provođenjem takvih aktivnosti postavljaju se temelji za realizaciju izvannastavnih aktivnosti, izborne i fakultativne nastave poput pjevačkog zbora, instrumentalnih sastava, plesnih skupina, folklornog ansambla“ (MZO, 2019: 4).

Domena C – Glazba u kontekstu: „Polazište ove domene jesu domene A i B. Na osnovi njih učenici otkrivaju vrijednosti bogate regionalne, nacionalne, globalne glazbe i kulturne baštine. Učenici uočavaju razvoj, uloge i utjecaj glazbene umjetnosti na društvo te ju povezuju s ostalim umjetnostima“ (MZO, 2019: 5).

Vezano uz tradicijsku glazbu i glazbe svijeta, u važećem *Kurikulumu* (MZO, 2019) navodi se kako učenici u drugom obrazovnom ciklusu (treći, četvrti i peti razred osnovne škole) u „okviru domene C, Glazba u kontekstu, učenici upoznaju hrvatsku tradicijsku glazbu u vlastitoj sredini (lokalnoj zajednici) i užem zavičajnom području“ (MZO, 2019: 6). U trećem ciklusu (šesti, sedmi i osmi razred osnovne škole) proširit će „znanja o tradicijskoj glazbi upoznavanjem:

- tradicijske glazbe svih regija Hrvatske, uključujući i glazbu manjinskih kultura
- europske tradicijske glazbe
- tradicijske glazbe geografski udaljenijih područja/naroda/kultura (drugi kontinenti)“ (MZO, 2019: 6).

U nastavku rada prikazat će se metodičke obrade nastavnih sati s obzirom na odgojno-obrazovne ishode koji se odnose na tradicijsku glazbu i glazbe svijeta, a navedeni su u važećem *Kurikulumu* (MZO, 2019).

3.2.1. Četvrti razred – tradicijska glazba u vlastitoj sredini (lokalnoj zajednici)

U četvrtom razredu odgojno-obrazovni ishod koji se odnosi na upoznavanje tradicijske glazbe glasi: „OŠ GK C.4.2. Učenik temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta upoznaje obilježja hrvatske tradicijske glazbe u vlastitoj sredini (lokalnoj zajednici)“ (MZO, 2019: 15). To znači da učenici upoznaju tradicijsku glazbu sredine u kojoj žive.

3.2.1.1. Podravina

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- izražajno pjevati pjesmu *Pozvale su dekle dečke*, objasniti tekst i utvrditi da se radi o pjesmi rugalici iz Podravine
- prepoznati da se u tradicijskoj glazbi koriste puhački instrumenti (dvojnice, diple s mihom) i opisati kako ti instrumenti izgledaju
- prepoznati zvuk violine i naučiti da se u Podravini svira cimbal
- prepoznati tradicijske nošnje Podravine – Ivanečki vez.

Tijek sata

Na početku sata slušamo pjesmu *Pozvale su dekle dečke*, ali prije samog slušanja učenicima treba napomenuti da obrate pažnju na tekst i probaju odrediti narječje na kojem se pjeva (kajkavsko narječje). Nakon slušanja, s učenicima razgovaramo na kojem području se govori kajkavskim narječjem (Hrvatsko zagorje, Podravina, Međimurje) i zaključimo da je ova pjesma iz Podravine te da je po karakteru rugalica. Nakon toga slušamo skladbu *Podravska polka*, a potom s učenicima razgovaramo o instrumentima (violina, cimbal) koji su karakteristični za Podravinu i izgled instrumenata potkrijepimo slikama. Nakon toga slijedi slušanje prigodne podravske tradicijske pjesme u kojoj je prisutna violina i cimbal i s učenicima komentiramo kako ti instrumenti izgledaju i na koji način se sviraju. Zatim učenicima prikazujemo tradicijske podravske nošnje i po čemu su karakteristične (Ivanečki vez).

3.2.2. Peti razred – tradicijska glazba užeg zavičajnog područja

U petom razredu učenici proširuju upoznavanje tradicijske glazbe na uže zavičajno područje. Odgojno-obrazovni ishod koji se odnosi na taj sadržaj glasi: „OŠ GK C.5.2. Učenik temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta upoznaje obilježja hrvatske tradicijske glazbe užeg zavičajnog područja“ (MZO, 2019: 17).

3.2.2.1. Međimurje

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- izražajno pjevati pjesmu *Cveti mi, fijoлица*, objasniti tekst pjesme i kakva je to pjesma (ljubavna)
- prepoznati instrumente koji su karakteristični za Međimurje (violina, cimbal, solo ženski glas)
- prepoznati tradicijske nošnje Međimurja.

Tijek sata

Na početku sata učimo pjesmicu po sluhu *Cveti mi, fijoлица* prema metodi usvajanja pjesmice po sluhu. Nakon što završimo cijeli taj proces, s učenicima slušamo prigodnu međimursku tradicijsku pjesmu *Pet je kumi*, ali prije slušanja učenici dobiju zadatak da odrede

instrumente koji se pojavljuju u pjesmi i tko pjeva pjesmu (violina, cimbal, solo ženski glas). Nakon što učenici završe s javljanjem i davanjem odgovora na postavljeni zadatak, prikazujemo izgled violine i cimbalu te na koji se način sviraju. Za kraj sata učenicima pokazujemo kako izgleda tradicijska nošnja Međimurja te da je jako slična mađarskoj tradicijskoj nošnji zbog toga što je Međimurje na granici s Mađarskom.

3.2.3. Šesti razred – tradicijska glazba šireg zavičajnog područja i glazba jedne manjinske kulture

U šestom razredu učenici, osim šireg zavičajnog područja, upoznaju i glazbu jedne manjinske kulture. S obzirom na navedeni sadržaj, odgojno-obrazovni ishod glasi: „OŠ GK C.6.2. Učenik temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta upoznaje obilježja hrvatske tradicijske glazbe šireg zavičajnog područja i glazbe najmanje jedne manjinske kulture“ (MZO, 2019: 19).

3.2.3.1. Dalmacija i Zagora

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- prepoznati gdje se na karti Hrvatske nalaze Dalmacija i Zagora
- izražajno pjevati pjesmu *Dva Bračanina*, objasniti tekst pjesme i kakva je to pjesma (klapska pjesma uz pratnju mandolina)
- prepoznati i navesti kako se zove način pjevanja karakterističan za Dalmaciju (klapsko pjevanje)
- prepoznati ples *lindó* i za koje mjesto u Dalmaciji je karakterističan (Dubrovnik)
- nabrojati instrumente koji se koriste u Dalmaciji (mandolina, gusle, lijericica, diple) i prepoznati ih kad ga vidi na slici.

Tijek sata

Na početku sata učimo pjevati pjesmicu po sluhu *Dva Bračanina* metodom usvajanja pjesmice po sluhu. Učenici određuju da se takva vrsta pjevanja naziva klapsko pjevanje, a instrumenti koji su u pratnji nazivaju se mandoline. Nakon toga slušamo ples *lindó*, a učenici imaju zadatak odrediti izvođače (gusle, mandolina, lijericica, diple). Sve te instrumente prokomentiramo i prikažemo kako izgledaju na slikama. Napominjemo da se diple i gusle

sviraju u zaleđu Dalmacije, tj. u Zagori. Zaključimo da je ples *lindo* karakterističan za Dubrovnik i okolicu.

3.2.3.2. Gradišćanski Hrvati

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- zaključiti da su Gradišćanski Hrvati pripadnici hrvatske nacionalne manjine koji žive u austrijskoj pokrajini Gradišće (Burgenland)
- prepoznati način pjevanja i tematiku teksta koja je karakteristična za ovu manjinsku skupinu (jednoglasi, dijelom i dvoglasni dijatonski napjevi, izvode se ljubavne, svadbene, koledarske, pripovjedne i pogrebne pjesme)
- objasniti pojam *spričanje* i kakva je to pjesma (*spričanje* – pjesma kojom se umrli oprašta od rodbine, naricanje žena za pokojnikom prilikom ukopa i kasnijih dolazaka na njegov grob).

Tijek sata

Na početku sata s učenicima razgovorom zaključimo da postoje manjinske skupine Hrvata koje su rasprostranjene izvan Hrvatske. Obratimo pozornost na Gradišćanske Hrvate i zaključimo da su oni pripadnici manjinske skupine na području Austrije u pokrajini Gradišće (Burgenland). Slušamo pjesmu *V novom selu povidaju si ljudi* i s učenicima zaključimo način pjevanja i tematiku teksta pjesme. Za Gradišćanske Hrvate karakteristični su jednoglasi i dijelom dvoglasni napjevi, a što se tematike tiče, izvode se ljubavne, svadbene, koledarske, pripovjedne i pogrebne pjesme. Nakon toga pojašnjavamo pojam *spričanje* te da pjesma *V novom selu povidaju si ljudi* pogrebna odnosno da je u svrsi opraštanja rodbine s umrlom osobom, naricanja žena za pokojnikom prilikom ukopa i kasnijih dolazaka na njegov grob.

3.2.4. Sedmi razred – europska tradicijska glazba i glazbe svijeta

Učenici sedmog razreda trebaju upoznati s obzirom na odgojno-obrazovni ishod – „OŠ GK C.7.2. Učenik temeljem slušanja opisuje obilježja europske tradicijske glazbe. Napomena: treba upoznati najmanje dva područja europske tradicijske glazbe“ (MZO, 2019: 21) – upoznati tradicijsku glazbu, tj. glazbe svijeta Europe.

3.2.4.1. Portugal

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- objasniti da u tradicijsku glazbu Portugala pripadaju oračke i žetvene pjesme, pjesme berača maslina, uspavanke, svadbene i žalobne pjesme
- navesti vokalne stilove koji se ističu (lirska homofona pjesma, polifonija), plesovi (najrašireniji su *vira*, *chula* i *malhão*) i pjevana balada (*romance*)
- nabrojati glazbala karakteristična za portugalsku glazbu (gitara, gajde, flauta, bubnjevi)
- objasniti da se tradicijska glazba izvodi na vjerskim svečanostima (*festas*) i hodočašćima (*romarias*).

Tijek sata

Na početku sata slušamo tradicijsku pjesmu *Uma casa portuguesa*, a učenici imaju zadatak prepoznati instrumente koji izvode pjesmu (gitare) te izvođača (ženski vokal). Nakon slušanja navedemo vokalne stilove koji se ističu (lirska homofona pjesma, polifonija). Plesovi koji su najpoznatiji su *vira*, *chula* i *malhão* te pjevana balada *romance*. Za kraj sata slušamo portugalski *malhão*. Učenici imaju zadatak odrediti karakter i izvođače (vedar, plesni karakter, a izvođači su udaraljke, gitare, harmonika i ženski vokal).

3.2.4.2. Španjolska

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- nabrojati plesne ritmove (uobičajeni zapadni, poliritmički, *aksak*)
- navesti da je tradicijska glazba Španjolske obuhvaćala vjenčanja, sprovode, karnevale
- nabrojati vrste tradicijske glazbe (*romance*, uspavanke, udvaračke, vjerske, ritualne pjesme)
- navesti barem dva najpoznatija instrumenta koji se koriste u španjolskoj tradicijskoj glazbi (kastanjete i gitara).

Tijek sata

Na početku sata slušamo glazbeni primjer *Guajira guantanamera*. Učenici imaju zadatak prepoznati jezik pjesme i izvođače (španjolski jezik, udaraljke, gitare, muški vokal). Zaključujemo da je današnja tema sata španjolska tradicijska glazba te da ona tematski

obuhvaća vjenčanja, karnevale i sprovode. Nakon toga učimo o plesovima koji su prisutni u glazbi – uobičajeni zapadni, poliritmički i *aksak*. Nabrojimo da u poliritmičke plesove pripada *bolero, jota, fandango* i *flamenco*. S učenicima obradimo vrste tradicijske glazbe, a to su: romance, uspavanke, udvaračke, vjerske i ritualne pjesme. Za kraj sata slušamo *flamenco*. Učenici imaju zadatak odrediti izvođače i karakter (plesaći, kastanjete, gitara, bubnjevi, a karakter je mističan, zavodljiv, virtuozan).

3.2.5. Osmi razred – tradicijska glazba i glazbe svijeta geografski udaljenijih naroda/kultura

U osmom razredu učenici upoznaju tradicijsku glazbu i glazbe svijeta izvan Europe, tj. s drugih kontinenata. “OŠ GK C.8.2. Učenik temeljem slušanja opisuje obilježja tradicijske glazbe geografski udaljenijih naroda/kultura (Sjeverna Amerika, Južna Amerika, Afrika, Australija, Azija). Napomena: treba upoznati najmanje dva područja/kontinenta” (MZO, 2019: 24).

3.2.5.1. Azija

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- nabrojati vrste tradicijskih glazba koje postoje u Aziji (islamska, japanska, kineska, indijska i indonezijska glazba)
- navesti karakteristike islamske glazbe (tonska građa drugačija od durskog i molskog roda, glazba je monofona – svi izvođači izvode istu melodijsku liniju, dodavanje ukrasnih tonova)
- navesti karakteristike japanske glazbe (*shōmyō* – pjevanje budističkih svećenika pjevanje je melizmatičko, jednoglasno i *a cappella*, *gagaku* – instrumentalna dvorska glazba, uobičajeno se uz nju pleše tradicijski ples zvan *bugaku*, korištenje pentatonike za osnovu tonske građe)
- navesti karakteristike kineske glazbe (pentatonska ljestvica, poseban zvuk glazbi daju udaraljke – *gong* je najpoznatija, glazba se pjeva visokim, piskutavim glasom)
- navesti karakteristike indonezijske glazbe (*gamelan* – najpoznatiji izvođački sastav Indonezije koji se sastoji od udaraljki, uz njega se plesalo)

- navesti karakteristike indijske glazbe (jednoglasi, glazbala oponašaju vokalni stil pjevača, s učestalim *glissandima* i bogatim melodijskim ukrasima, žičana glazbala i udaraljke su vrlo često pratnja plesu).

Tijek sata

Na početku sata najavljujemo da ćemo tijekom sata upoznati tradicijsku glazbu izvan Europe te slušamo glazbeni primjer *Lamma bada*. Učenici imaju zadatak odrediti kakva je to glazba (arapska, islamska) te je li jednoglasna ili višeglasna. Nakon toga zaključimo da je glazba jednoglasna – monofona i koristi tonsku građu koja je drugačija od dura i mola na koje smo navikli. Netko od učenika će spomenuti i korištenje ukrasnih tonova koji su također jedna od karakteristika islamske glazbe. Nakon toga slušamo glazbeni primjer *Oedo Nihonbashi*, a učenici imaju zadatak odrediti tonsku građu i državu kojoj bi pripadala ova vrsta glazbe (pentatonika, Japan). Nakon slušanja s učenicima kroz razgovor naučimo da je *shōmyō* pjevanje budističkih svećenika, pjevanje je melizmatičko, jednoglasno i *a'cappella* te da je *gagaku* instrumentalna dvorska glazba (uobičajeno se uz nju pleše tradicijski ples zvan *bugaku*). Nakon toga slušamo glazbeni primjer *Sun Quan*, a učenici imaju zadatak odrediti kojoj državi bi mogla pripadati ova glazba i tko su izvođači (kineska tradicijska glazba; najpoznatija udaraljka je *gong* koji se javlja na samom početku glazbenog primjera). Kroz razgovor naučimo da se koristi pentatonika, a glazba se pjeva visokim piskutavim glasom. Nakon toga slušamo glazbeni primjer *gamelan*. Učenici imaju zadatak prepoznati koja skupina instrumenata izvodi glazbu (udaraljke). Nakon slušanja naučimo novi pojam *gamelan* te da je to najpoznatiji izvođački sastav indonezijske glazbe koji se sastoji od udaraljka i da se uz njega plesalo. Nakon toga slušamo glazbeni primjer *Kesariya Balam*, a učenici imaju zadatak navesti karakteristike pjevanja i tko su izvođači (učestala *glissanda* s bogatim melodijskim ukrasima, žičana glazbala i udaraljke su vrlo često pratnja plesu, a glazba je jednoglasna).

3.2.5.2. Sjeverna Amerika

Odgojno-obrazovni ishodi kod kojih će učenik moći:

- odrediti način izvođenja glazbe (pjevanje uz pratnju udaraljki)
- navesti karakteristike teksta (na narodnom jeziku, teme su religijske, ljubavne ili povijesne)
- navesti najpoznatiji ples američkih domorodaca (*hoop* ples plemena Navaho)

- navesti glazbalo koje je bilo učestalo u glazbi (*tsii'edo'a'tl*, vrsta gudaćeg glazbala čiji naziv na jeziku plemena Apači znači *drvo koje pjeva*, karakteristična je i indijanska flauta i veliki bubanj)
- objasniti grleno pjevanje Inuita (vrsta pjevanja koja se izvodi u duetu; dvije su pjevačice okrenute jedna prema drugoj, postavljene jako blizu te se nadmeću koja će duže pjevati; grleno pjevanje je bila ženska vrsta zabave dok su muškarci bili u lovu).

Tijek sata

Na početku sata slušamo glazbeni primjer *Dook'o'ooshiid*, a učenici imaju zadatak prepoznati izvođače (pjevanje uz pratnju udaraljki) i kontinent (Sjeverna Amerika). Zaključimo da je tekst na narodnom jeziku (tematika pjesme je religijska). Teme pjesama mogu biti religijske, ljubavne ili povijesne. Navedemo pleme Navaho i njihov najpoznatiji ples *hoop*. Naučimo da se glazbalo koje je bilo učestalo u glazbi naziva *tsii'edo'a'tl* – vrsta gudaćeg glazbala čiji naziv na jeziku plemena Apači znači *drvo koje pjeva*. Također, karakteristična je i indijanska flauta i veliki bubanj. Za kraj sata slušamo glazbeni primjer *Katajjaq* – primjer za grleno pjevanje Inuita. Nakon slušanja zaključimo da je to vrsta pjevanja koja se izvodi u duetu: dvije pjevačice su okrenute jedna prema drugoj, postavljene jako blizu te se nadmeću koja će duže pjevati. Grleno pjevanje bila je vrsta ženske zabave dok su muškarci bili u lovu.

4. ZAKLJUČAK

Proučavajući tradicijsku glazbu Hrvatske i glazbe svijeta vidimo njezinu kompleksnost i raznolikost. Hrvatska, koja je mala država, ima zavidnu i bogatu tradiciju prožetu kroz najrazličitije instrumente, tonsku građu i način izvođenja glazbe. Europska glazba općenito ima isto polazište kod stvaranja tradicijske glazbe, tj. dur i mol ljestvice, moduse i pentatoniku. U izvaneuropskim državama prevladava glazba koja je vezana uz duhovno stanje i manifestira se kroz razne spiritualne obrede. Ta glazba je monofona, jednoglasna i ne koristi harmoniju.

Tradicijska glazba uvedena je u školu u obliku tradicijske pjesme u 18. stoljeću. Tada se škola odvojila od Crkve. U Hrvatskoj je tradicijska pjesma zastupljena u školi tek od početka 20. stoljeća. Do početka Drugog svjetskog rata nastavu u školama je obilježilo pjevanje tradicijskih napjeva po sluhu. Tradicijska glazba u školu je ušla sa svrhom razvijanja i njegovanja nacionalne svijesti. Većina tih pjesama bila je namijenjena djeci (dječje pjesmice) upravo iz razloga da bi se djecu odgajalo kroz glazbu. Od 1948. do 2006. povećala se zastupljenost hrvatskih tradicijskih pjesama i tradicijskih pjesama drugih naroda, tj. glazbe svijeta u udžbenicima Glazbene kulture (Sam Palmić, 2013).

Danas se u nastavi Glazbene kulture, s obzirom na važeći *Kurikulum* (MZO, 2019), upoznaje tradicijska glazba u Hrvatskoj, tradicijska glazba i glazbe svijeta u Europi i u izvaneuropskim državama. Upoznavanje glazbe vlastite kulture i glazbi svijeta pruža mogućnost za interkulturalni odgoj za čiju provedbu veliku ulogu ima učitelj. Naime, učitelj glazbe treba biti otvoren prema svim vrstama glazbe te treba poznavati, kako vlastitu, tako i druge glazbene kulture. S obzirom na to da su u radu prikazane metodičke obrade nastavnih sati, a u odnosu na odgojno-obrazovne ishode navedene u važećem *Kurikulumu* (MZO, 2019), ovaj rad služi i kao poticaj učiteljima Glazbene kulture za osmišljavanje nastavnih sati na temu tradicijske glazbe i glazba svijeta.

5. LITERATURA

- Afrička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11287?sourceblock=153333>.
- Africa Heartwood Project. Preuzeto s: <https://africaheartwoodproject.org/product/paragon-jeli-ngoni/>.
- Australaska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11293?sourceblock=153341>.
- Begić, A. i Šulentić Begić, J. (2019). Glazbe svijeta u sadržajima cd-a za nastavu glazbe i interkulturalni odgoj učenika. *Školski vjesnik*, 6(1), 141-153. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/230625>.
- Begić, A. i Šulentić Begić, J. (2018). Bogatstvo različitosti: glazba svijeta i interkulturalni odgoj, *Revija za sociologiju*, 48(2), 149-175. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/206934>.
- Bougarabouili. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/72916>.
- Cimbali. Preuzeto s: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Cimbali>.
- Citre. Preuzeto s: https://dijaski.net/gradivo/gla_ref_citre_01.
- Clapstick. Preuzeto s: <https://www.teaching.com.au/product/MW01>.
- Čardaš. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13182>.
- Didžeridu. Preuzeto s: <https://www.muži.lt/lt/12214-bambukinis-ispistas-didzeridu-terre.html>.
- Djembe. Preuzeto s: <https://www.glazbena-kutija.hr/meinl-padj4-l-g-african-djembe-en-gb>.
- Dobrota, S. i Blašković, J. (2013./2014). Stavovi studenata učiteljskog studija o uključivanju interkulturalizma u nastavu Glazbene kulture. *Godišnjak Titius*, 6-7, 301-316. Preuzeto s: <http://hrcak.srce.hr/149710>.
- Dobrota, S. (2016). Povezanost između interkulturalnih stavova studenata i preferencija glazbi svijeta. *Život i škola*, 17(1), 209-220. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/243558>.
- Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja. *Pedagogijska istraživanja*, 7(1), 95-107. Preuzeto s: <http://hrcak.srce.hr/118372>.
- Ennanga. Preuzeto s: https://mimo-international.com/mimo/detailstatic.aspx?RSC_BASE=IFD&RSC_DOCID=MINIM_UK_43994&TITLE=/ennanga.

- Fado. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18834>.
- Gajde.com. Gudačka glazbala. Preuzeto s: <https://gajde.com/56-2/gudacka-glazbala/>.
- Glazbe svijeta – World Music. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/3253>.
- Gong. Preuzeto s: <https://tierrazen.com/en/products/gong-sobremesa-15-cm>.
- Guan. Preuzeto s: <https://www.freemansauction.com/auction/lot/457-unusual-chinese-zitan-paktong-mounted-guanzi-flute-and-box/?lot=438932&sd=1>.
- Hrvatska.eu. Društvo i način života. Tradicijska kultura. Preuzeto s: <https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=48>.
- Hrvatski folklor. Preuzeto s: <https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>.
- Indijska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11289?sourceblock=153337>.
- Kineska glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11290?sourceblock=153338>.
- Kora. Preuzeto s: <https://www.africandrumming.com.au/product/professional-kora-akosua/>.
- Leopold, S. (1995). *Tambura u Hrvata*. Zagreb: Golden marketing.
- Lijerica. Preuzeto s: <https://www.invaluable.com/auction-lot/a-19th-century-croatian-lijerica-with-bow-133-c-64b459d992>.
- Mandolina. Preuzeto s: <https://hr.izzi.digital/DOS/106/2665.html>.
- Mbira. Preuzeto s: <https://jumadrums.com/en/mbira-dza-vadzimu-medium-in-g-brown/>.
- MZO (2019). *Kurikulum nastavnog predmeta glazbena kultura za osnovne škole i glazbena umjetnost za gimnazije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- Podravske širine. Podravske dude – tradicijsko glazbalo. Preuzeto s: <https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/3992>.
- Povijest.hr. KGZ – Kako se izrađuju gajde? Preuzeto s: <https://povijest.hr/izdrugihizvora/kgz-kako-se-izraduju-gajde/>.
- Rojko, P. (2012). *Glazbenopedagoške teme*. Zagreb: Naklada Jakša Zlatar.
- Sam Palmić, R. (2013). Tragom zavičajnih napjeva u osnovnoškolskom glazbenom kurikulumu do interkulturalnosti. *Školski vjesnik*, 62(2), 559-572. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/112425>.
- Sitar. Preuzeto s: <https://www.indiamart.com/proddetail/professional-high-quality-sound-7-main-string-musical-instrument-acoustic-sitar-23237423662.html>.

- Sjevernoamerička glazba. Preuzeto s: <https://api.izzi.digital/preview/page/11294?sourceblock=153343>.
- Svijet tambura Katulić. Preuzeto s: <https://www.tambure-katulic.com/>.
- Tabla. Preuzeto s: <https://www.indiamart.com/proddetail/wooden-dholak-17748525530.html>.
- Tambura. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60327>.
- Tatai, D. (2021). *Tradicijska glazba u nastavi glazbene kulture*. Završni rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku.
- Talking drum. Preuzeto s: <https://www.amazon.com/Overseas-Connection-African-Talking-Drum/dp/B001MSAJVE>.
- Tradicijska glazbena baština Europe. Preuzeto s: <https://hr.izzi.digital/DOS/2386/3249.html>.
- Tsii'edo'a'tl. Preuzeto s: <https://edgardocivallero.medium.com/tsiiedo-a-tl-4d7027d3a61b>.

6. POPIS SLIKA

- Slika 1. Panonska zona, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>
- Slika 2. Bordunska citra, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
https://dijaski.net/gradivo/gla_ref_citre_01
- Slika 3. Cimbal, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://hr.wikipedia.org/wiki/Cimbal>
- Slika 4. Gajde, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://povijest.hr/izdrugihizvora/kgz-kako-se-izraduju-gajde/>
- Slika 5. Podravske dude, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/3992>
- Slika 6. Vrste tambura, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.tambure-katulic.com/>
- Slika 7. Dinarska zona, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>
- Slika 8. Gusle, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://gajde.com/56-2/gudacka-glazbala/>
- Slika 9. Jadranska zona, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>
- Slika 10. Mandolina, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://hr.izzi.digital/DOS/106/2665.html>
- Slika 11. Lijerica, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.invaluable.com/auction-lot/a-19th-century-croatian-lijerica-with-bow-133-c-64b459d992>
- Slika 12. Talking drum, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.amazon.com/Overseas-Connection-African-Talking-Drum/dp/B001MSAJVE>
- Slika 13. Djembe, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.glazbena-kutija.hr/meinl-padj4-l-g-african-djembe-en-gb>
- Slika 14. Bougarabouili, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://api.izzi.digital/preview/page/72916>

- Slika 15. Kora, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.africandrumming.com.au/product/professional-kora-akosua/>
- Slika 16. Ennanga, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
https://mimo-international.com/mimo/detailstatic.aspx?RSC_BASE=IFD&RSC_DOCID=MINIM_UK_43994&TITLE=/ennanga
- Slika 17. Ngoni, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://africaheartwoodproject.org/product/paragon-jeli-ngoni/>
- Slika 18. Mbira, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://jumadrums.com/en/mbira-dza-vadzimu-medium-in-g-brown/>
- Slika 19. Didžeridu, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.muži.lt/lt/12214-bambukinis-ispuestas-didzeridu-terre.html>
- Slika 20. Clapstick, preuzeto sa stranice (22. 8. 2023.):
<https://www.teaching.com.au/product/MW01>
- Slika 21. Tsii'edo'a'tl, preuzeto sa stranice (6. 9. 2023.):
<https://edgardocivallero.medium.com/tsiiedo-a-tl-4d7027d3a61b>
- Slika 22. Sitar, preuzeto sa stranice (6. 9. 2023.):
<https://www.indiamart.com/proddetail/professional-high-quality-sound-7-main-string-musical-instrument-acoustic-sitar-23237423662.html>
- Slika 23. Tabla, preuzeto sa stranice (6. 9. 2023.):
<https://www.indiamart.com/proddetail/wooden-dholak-17748525530.html>
- Slika 24. Guan, preuzeto sa stranice (6. 9. 2023.):
<https://www.freemansauction.com/auction/lot/457-unusual-chinese-zitan-paktong-mounted-guanzi-flute-and-box/?lot=438932&sd=1>
- Slika 25. Gong, preuzeto sa stranice (6. 9. 2023.):
<https://tierrazen.com/en/products/gong-sobremesa-15-cm>